

vzdorným krytem. Tvrzení rekurentovo, že tuto okolnost žalobce uplatňoval až v odvolání (§ 482 c. ř. s.), není správné a vyvráceno jest doslovem žaloby. Že by nemohla dráha z uvedeného důvodu býti žalobci za škodu, požárem mu způsobenou, práva, předem bez náležitého skutkového zjištění tvrditi se nedá. V tom směru poukázáno budiž na ustanovení Šu 19 a 20 cís. nař. ze dne 16. listopadu 1851, čis. 1 ř. zák. z roku 1852, dále na ustanovení Šu 25 a násl. nařízení ministerstva obchodu ze dne 25. ledna 1879 čis. 19 ř. zák., podle nichž náleží dráze, by budovy, které v požárním obvodu mají zustati, nejsou-li z ohnivzdorného materiálu nebo ohnivzdorně kryty, proti nebezpečí ohně zabezpečila, a konečně poukázati jest i na ustanovení §§ 1295 a 1311 obč. zák. Jest tedy zjistiti, zda budova, která, jak nesporno, jiskřením z lokomotivy se chytla, byla v požárním obvodu, zda zabezpečení její a jaké bylo příslušným úřadem za nutné uznáno a dráze uloženo a zda dráha uložené jí opatření učiniti opomenula. S tvrzením žalované strany, že majitel shořelé budovy byl při zřizování dráhy se svou žádostí, aby jeho stavení bylo opatřeno ohnivzdorným krytem, zamítnut, nebylo se ovšem bez jeho přezkoumání lze spokojiti. Zrušovací usnesení odvolacího soudu jest tedy odůvodněno. Dodati jest, že, ježto podle spisů jde o budovu, která v době stavby dráhy již stála, nepřichází ohledně požárního obvodu a zabezpečujících proti ohni opatření v úvahu dvorní dekret ze dne 28. prosince 1843 čis. 40.114 (sbírka pol. z. sv. 71 čis. 137), ježto tento se týká budov nově, po zřízení dráhy, stavěných, nikoliv budov, tehdy již existujících, nýbrž použití by bylo dotyčných ustanovení uvedeného nařízení ministerstva obchodu ze dne 25. ledna 1879, čis. 19 ř. zák.

Čís. 4277.

Ustanovení čl. III. zákona ze dne 26. dubna 1923, čis. 99 sb. z. a n., nedotýká se vyrovnání, jež před jeho účinností byla již právoplatně potvrzena.

(Plenární usnesení ze dne 21. října 1924, č. pres. 641/24.)

Otázka zpětné účinnosti tohoto zákonného ustanovení byla zodpověděna rozhodnutím nejvyššího soudu ze dne 29. ledna 1924 č. j. R II 26/24/1 a ze dne 16. dubna 1924 č. j. Rv I 228/24/1 záporně, rozhodnutím pak ze dne 21. května 1924, č. j. R I 386/24/1 kladně, načež přikázána byla prvním presidentem Nejvyššího soudu k rozhodnutí senátu plenárnímu. Plenární senát zodpověděl otázku, jak shora uvedeno.

D ů v o d y:

Předeslati dlužno, že v úvahu přicházejí pouze vyrovnání, jež před účinností novely byla již soudem právoplatně potvrzena. Neboť podle Šu 49 vyr. ř. vyrovnání vyžaduje potvrzení vyrovnacím soudem, jenž nebere ho prostě na vědomí, nýbrž prozkoumává je v tom směru, zda není zde důvodu, pro který potvrzení odepráno býti musí (§ 50 vyr. ř.),

neb odepráno býti může (§ 51 vyr. ř.). Usnesení vyrovnacího soudu, jímž schvaluje vyrovnání, má ráz konstitutivní; dokud nedošlo k pravoplatnému potvrzení vyrovnání, nejeví účinků. Došlo-li tudíž k pravoplatnému potvrzení teprve po účinnosti novely, nutno na vyrovnání bezvýjimečně použiti ustanovení čl. III. novely. Otázka, předložená plenárnímu senátu, jest spornou i v literatuře (sr. pojednání dra Kuha v týdeníku »Die Wirtschaft« ze dne 12. dubna 1924 čís. 45 a uvedenou tam literaturu). Plenární senát vycházel z těchto úvah:

Zásadu: »Zákony nepůsobí zpět« vysvětluje přesvědčivým způsobem Tilsch (občanské právo rakouské, část všeobecná, druhé vydání, stránka 62) takto: »Okamžik, kdy nový zákon nabude působnosti, jest časovou hranicí mezi panstvím starého a panstvím nového zákona. Tato přesná hranice platí však jen v oboru práva o b j e k t i v n í h o, starý zákon přestává tímto okamžikem býti částí platného právního řádu. K o n k r e t n í právní poměry však, které nový zákon zastihl, zůstávají z á s a d n ě netknuty. Nový zákon, ač jedině on jest nyní částí práva objektivního, nabývá ve světě konkrétních poměrů právních teprve postupně půdy, pročež jej užití sluší jen postupně na právní poměry, nově vznikající. Naproti tomu starý zákon, ač zrušen (pozměněn), ztrácí ve světě konkrétních poměrů právních rovněž jen postupně půdu a to p o n e n á h l ý m odumíráním právních poměrů, které byly založeny za jeho panství. Znamená tedy ona zásada nejen, že zákon nechává netknutými dřívější poměry právní pro dobu před svou působností, nýbrž i, že nový zákon ponechává starému zákonu upravovat tyto poměry i na dále v době panství nového zákona«. Rozebíraje otázku v podrobnostech dospívá též spisovatel pod heslem »Pozdější změny starých právních poměrů (stránka 65, bod 92) k tomuto důležitému poznatku: »Zachování starých právních poměrů přináší s sebou někdy i ten úkaz, že dokonce i skutečnosti nové, jež sběhnou se teprve pod panstvím nového zákona, posuzují se přece dle práva starého. Tak sluší posuzovati dle práva starého tyto nové skutečnosti: obmyslnost později se dostavivší (mala fides superveniens), p r o d l e n í, n a h o d i l o u n e b z a v i n ě n o u n e m o ž n o s t s p l n ě n í a j.«. O tento případ jedná se právě v otázce, předložené k plenárnímu rozhodnutí. Opírá-li se právní názor, že ustanovení článku III. zákona ze dne 26. dubna 1923, čís. 99 sb. z. a n. vztahuje se i k vyrovnáním, potvrzeným před účinností tohoto zákona, o uvozovací slova onoho článku: »§ 57 téhož vyrovnacího řádu d o p l ň u j e se takto:«, dovozuje, že vzhledem k tomu již s l o v n ý výklad zákona vede jasně k důsledku, že, počínajíc účinností zákona, porušení povinností z vyrovnání nutno posuzovati podle nové normy (Dr. Kuh v týdeníku »die Wirtschaft« čís. 45 ze dne 12. dubna 1924), nepřibližuje se tím nikterak k jádru věci. Nedbá shora vytčeného rozdílu mezi časovou hranicí starého a nového zákona pro obor práva objektivního a pro obor konkrétních právních poměrů a nedbá toho, co shora vytčeno o pozdějších změnách starých právních poměrů. Pokus, obhájití onen právní názor jakožto prý jasný a samozřejmý výsledek již slovního výkladu zákona poukazem k článku IV. cit. zákona, stroskotává na úvaze, že z porovnání článku

III. a IV. zákona plyne jasné jenom tolik, že zákonodárce otázku zpětné účinnosti zákona si uvědomil, omezil se však na to, vyřešiti ji výslovně jen pro případ, na který pamatováno článkem IV. zákona, nikoli též pro případ článku III. Stanovisko, že zákonodárce nechal pro případ článku III. otázku zpětné účinnosti nevyřešenu proto, že považoval za samozřejmé, že nové toto ustanovení vztahuje se i k vyrovnáním, potvrzeným před účinností článku III., jest zcela libovolným a nemá ni-
žádné opory ani v doslovu zákona, ani ve zprávě důvodové. Spíše dlužno s hlediska slovního výkladu zákona trvati úsudkem z opaku na tom, že otázka zpětné účinnosti článku III., ponechána byla otevřenou vzhledem k zásadám §u 5 obč. zák., jichž i na tuto otázku mělo býti použito. Než ani logický, pokud se týče historický výklad článku III. zákona nevede k závěru, že tímto zákonným ustanovením postižena jsou i vyrovnání, jimž před účinností zákona dostalo se právoplatného soudního potvrzení. Nutno si především uvědomiti rozdíl mezi t. zv. pravým a nepravým zpětným působením zákona. Právě zpětné působení nového zákona jest tu jen tehdy, když působí i pro dobu minulou, dotýká se dřívějších právních poměrů i pro dobu před svou působností. Může se tak státi jen, když jest to zvláště nařízeno, buď zjevně, výslovně, nebo skrytě. Skrytě nařízeno jest právě zpětné působení, když nový zákon jest v pravdě autentickým výkladem starého zákona (Tilsch stránka 63, bod 89). Takovouto skrytě nařízenou zpětnou působnost přiznal Nejvyšší soud na př. článku I. bod 1. zákona ze dne 15. dubna 1920, čís. 311 sb. z. a n., jímž doplněna některá ustanovení zákona ze dne 27. května 1919, čís. 318 sb. z. a n. o zajištění půdy drobným pachtýřům, shledav v onom ustanovení autentický výklad pojmu »statku církevního«, ve smyslu druhého odstavce §u 1 zákona čís. sb. z. a n. 318/1919. Ohledně článku III. zákona čís. sb. z. a n. 99/1923 právě zpětné působení nebylo nařízeno ani zjevně, což plyne ze samého zákona a úsudkem z opaku článku IV. téhož zákona, nebylo však nařízeno ani skrytě, poněvadž otázka, co jest právem, nesplní-li dlužník včas a plně potvrzeného vyrovnání, nebyla ve vyrovnacím řádě vůbec řešena, právě tak, jako nebyla ohledně nuceného vyrovnání vyřešena v řádu konkursním. Platily tudíž v otázce povšechné právní zásady o liknavosti dlužníka. Článkem III. zákona stanovena výjimka z oněch povšechných právních zásad, zásady ty nebyly článkem III. snad jen blíže vysvětleny, nýbrž nahrazeny pro případ článku III. zásadou výjimečnou, rušící pro tento případ použitelnost oněch zásad všeobecných. Jde tudíž jen o to, zda uznati lze t. zv. nepravé zpětné působení článku III. zákona. Nepravé zpětné působení tu jest, když nový zákon nařizuje, že ho má býti užito i na staré právní poměry již založené, ale teprve od doby, kdy počíná působnost nového zákona anebo od doby ještě pozdější. Nový zákon může obsahovati výslovné takovéto ustanovení (zejména v t. zv. ustanoveních přechodních), ale stačí též, když jinak z obsahu nového zákona je zřejmo, že i staré poměry pro budoucnost jím se mají řídit. Jest tedy věcí výkladu každého jednotlivého nového zákona, pokud jím má býti derogováno zásadě §u 50 obč. zák. Všeobecně lze tu říci jen tolik, že pouze nové jus cogens prolamuje

zásadu §u 5 obč. zák. Jus cogens, jež souvisí se základními mravními názory a s celým společenským zařízením působí, není-li nic jiného stanoveno, ihned a ruší tedy pro budoucnost práva nabytá (Tilsch stránka 65, bod 93). Prve, než bude přikročeno k použití těchto zásad na otázku, o níž jde, dlužno vypořádati se s názorem, že vyrovnání podle vyrovnacího řádu obsahuje dle své pravé právní povahy jen p o v i n n o s t i vyrovnacího dlužníka a omezení jeho závazků na úkor věřitelů ve smyslu §u 53 vyr. ř., nikoli dlužníka práva a nároky ve smyslu §u 5 obč. zák. Právní konstrukce právoplatného vyrovnání podle vyrovnacího řádu jest sporná. Pravda ovšem, že vyrovnání podle §u 49 vyr. ř. vyžaduje potvrzení vyrovnacím soudem. Z toho neplyne však nic pro právní konstrukci vyrovnání. Vždyť i ku platnosti smluv, uzavřených zákonnými zástupci poručenců a opatrovanců vyhledává se v mezích §u 233 obč. zák. schválení soudu poručenského (opatrovnického), aniž změnila by se tím povaha právního jednání a soud stal se spolusmluvníkem právního jednání. Smlouva zůstává smlouvou trhovou, směnnou atd., třebaže její platnost pro poručenice (opatrovance) byla podmíněna schválením poručenského (opatrovnického) soudu. Odmyslíme-li si pak požadavek schválení vyrovnání vyrovnacím soudem, jest právní podstata věci tato: Dlužník, jenž není s to platiti (ocitl se ve stavu předlužnosti), u něhož tudíž podle §u 68, pokud se týče §u 69 konk. ř. nastaly podmínky pro vyhlášení úpadku, předstupuje prostřednictvím vyrovnacího soudu před své věřitelstvo s nabídkou mimoúpadkového vyrovnání. Vůči této nabídce vyrovnacího dlužníka jakožto jedné smluvní strany stojí jeho věřitelé jakožto zájmové sdružení a druhá smluvní strana, činící projevy, závazné pro celé zájmové sdružení, podle zákonně přesně vymezené zásady majoritních usnášení. Zjev takového zájmového sdružení není zjevem novým a mimořádným. Lze setkat se s ním v řízení úpadkovém, při hromadných osobách moderního obchodního práva, při veškerenstvu majitelů dílčích dluhopisů, majiteli svědčících anebo rubopisem převoditelných a p. Přistoupí-li dlužníkovu věřitelstvo zákonnou většinou na dlužníkovu nabídku, dochází ku smlouvě mezi dlužníkem a zájmovým sdružením věřitelstva. Smlouva ta jest tím, čím ji právě i zákon nazývá, jest vyrovnáním, podle mluvy obč. zákona smírem. Bez tohoto smíru bylo by bývalo muselo dojít k vyhlášení úpadku s výsledkem, pro věřitelstvo velice nejistým a pochybným. Před tímto nejistým výsledkem dává věřitelstvo přednost přesně vytčenému kvocientálnímu uspokojení svých pohledávek. Dlužník a po případě i jeho příbuzenstvo přináší oběti, k nimž by snad v případě úpadku nebyl zavázán, zprošťuje se však za to po rozumu §u 53 vyr. ř. svých závazků. Že pak výhody, plynoucí podle tohoto zákonného ustanovení pro dlužníka z vyrovnání jsou nabytými právy po rozumu §u 5 obč. zák., nemůže býti pochybné, právě tak jako to nemůže býti pochybné při vzájemných nárocích a závazcích z obyčejného soudního neb mimosoudního smíru. Po vyřízení tohoto bodu lze nyní přikročiti k jádru věci, najmě k otázce, zda ustanovení článku III. zákona čís. sb. z. a n. 99/1923 jest jus cogens v tom smyslu, že, souvisejíc se základními mravními názory a s celým společenským zařízením, působí, není-li nic jiného stanoveno, ihned a ruší

tedy pro budoucnost práva nabytá. Motivy k zákonu vytykají neudržitelnost dosavadního stavu, který dopřává nepoctivým dlužníkům spekulaci s vyrovnáním na škodu věřitelů a tyto donucuje, by vyrovnání dodrželi, byť dlužník tak nečinil, což přiči se právnímu citu.

Zásada, že základní mravní názory zabraňují zákonodárci, by nechránil obmyslnosti, a že tomuto kategorickému imperativu musí ustoupiti i princip Šu 5 obč. zák., jest zajisté nesporně správnou a vedla by nutně k důsledku, že článek III. zákona čís. sb. z. a n. 99/1923 platí i pro vyrovnání, potvrzená před jeho účinností, kdyby správným bylo, že novým ustanovením zákona budou postiženi jen dlužníci obmyslní. Tomu však dle doslovu zákona není tak. Zákon nerozeznává, proč dlužník včas a plně potvrzeného vyrovnání nesplnil, dopadá tudíž i na dlužníka bezelstného, jenž pro napotom se vyskytnuvší, zcela nezaviněnou nemožnost nebyl s to, by vyrovnání plně dostál. Že pak mezi vyrovnacími dlužníky bude a byla též celá řada dlužníků reálních a bezelstných, nemůže zajisté býti pochybno. Článek III. novely přičinil nové ustanovení k Šu 57 vyr. ř. Podle motivů a tohoto přiřazení nového ustanovení chtěl zákonodárce jeho následky postihnouti dlužníky obmyslné, po případě podvodné. Nevyjádřil však této základní myšlenky v samém zákoně a šel dále, než jíti zamýšlel. Při tom jest zajisté nápadno, že zákonodárce v témž smyslu nenovelisoval ustanovení Šu 158 (1) konk. ř., jež jest doslova totožným s ustanovením Šu 57 vyr. ř. Věc má se tudíž tak, že ustanovením článku III. postižení býti mají nejen dlužníci obmyslní, nýbrž i dlužníci bezelstní. Je-li pak příkazem základních mravních názorů, nechrániti a to ani zásadou Šu 5 obč. zák. dlužníků obmyslných, není příkazem základních mravních názorů, by zásada Šu 5 obč. zák. byla prolomena i v neprospěch dlužníků bezelstných, jimž napotom zcela nezaviněně stalo se nemožným, vyrovnacím závazkům plně a zavčas dostáti. Zásada Šu 5 obč. zák. jest, jak výstižně podotýká Pfaff-Hofmann (Kom. I. str. 157 a Ex. I. str. 140), jen jiným vyjádřením samozřejmého požadavku, že nikdo nemá býti zklamán ve své důvěře v právní řád, že, zařizuje-li kdo své jednání podle platných zákonů, může oddati se pocitu plné bezpečnosti, že jednání jeho bude po každé stránce podle oněch zákonů posuzováno. Bezelstný vyrovnací dlužník odhodlává se i k sebe těžším obětím a přiměje v četných případech i své přibuzenstvo k nepovinným obětím vůči jeho věřitelstvu v plné důvěře, že dostane se mu výhod Šu 53 vyr. ř. a že výhody ty mu zůstanou. Spoléhaje na ustanovení platného právního řádu, nemohl dlužník před účinností novely počítati s možností, že, nebude-li třeba nezaviněně, s to, by snad i jen jedinému věřiteli a jen nepatrný zbytek vyrovnací kvoty zaplatil, bude připraven o veškeré výhody Šu 53 vyr. ř. Přičilo by se právnímu citu a spravedlnosti, kdyby v jeho prospěch nenechala se platiti zásada Šu 5 obč. zák. Poněvadž pak i to přičilo by se citu slušnosti a spravedlnosti, by s vinnými trpěli i nevinní, zákon však pro budoucnost nerozeznává, nutno alespoň s hlediska Šu 5 obč. zák. pokusiti se o vyřešení, vyhovující co možná nejvíce citu slušnosti a spravedlnosti. Takovým uznal plenární senát, by k vůli bezelstným, poctivým dlužníkům nechala se zásada Šu 5 obč. zák. platiti

i na prospěch dlužníků, kteří by snad dobrodiní Šu 5 obč. zák. nezasluhovali.

Čís. 4278.

Postup pozůstalostního soudu, byly-li pohledávky věřitelů pozůstalosti, ohlášené při pořizování inventáře, popřeny svéprávnými nepominutelnými dědici.

(Rozh. ze dne 21. října 1924, R I 805/24.)

K pozůstalosti po Josefu T-ovi přihlásili věřitelé své pohledávky, jichž správnost byla nepominutelnými dědici popřena. **P o z ů s t a l o s t n í s o u d** poukázal věřitele k podání žaloby na nepominutelné dědice o zjištění pravosti přihlášených pohledávek. **R e k u r s n í s o u d** napadené usnesení potvrdil. **N e j v y š š í s o u d** zrušil usnesení obou nižších soudů.

D ů v o d y:

Nižší stolice poukazují stěžovatele jakožto věřitele pozůstalosti na pořad práva proti nepominutelným dědicům, majíce za to, že když tito popřeli správnost jejich pohledávek, náleží dle Šu 136 nesp. říz. jim (věřitelům), aby pravost svých pohledávek proti nepominutelným dědicům prokázali. Náзор ten jest mylným. § 136 nesp. říz. má na mysli pouze případy, kdy pohledávky věřitelů pozůstalosti byly popřeny dědici, kteří, podavše dědickou přihlášku, vstupují do závazků zůstavitelových (§§ 799 až 802, 820 a 821 obč. zák.). Neplatí to však, byla-li pravost pohledávek popřena nepominutelnými dědici, kteří nejsou dědici v užším slova smyslu, totiž nástupci v práva a závazky zůstavitele, nýbrž v pravdě rovněž jenom věřiteli pozůstalosti z právního důvodu svého nepominutelného dědického nároku. Nepominutelní dědici nejsou k placení dluhů pozůstalosti zpravidla povinni a mají na zjištění dluhů těch právní zájem jen potud, aby vyšetřena byla správná základna pro výpočet a zjištění jejich povinného podílu (§ 784 obč. zák.); z tohoto důvodu vyhrazuje jim zákon přiměřenou účast a vliv na zjištění jmění a dluhů pozůstalosti. V tomto případě uznala universální dědička, jakožto jediné oprávněná právní nástupkyně pozůstalosti pohledávky věřitelů. Věřitelé tito nemají příčiny a podnětu, by se domáhali uznání pravosti svých pohledávek na nepominutelných dědicích, kteří je za pravé neuznali, ježto jim tito za pohledávku neručí a odpor jejich proti pravosti jejich pohledávek pro ně tudíž nějakého právního významu a účinku míti nemůže. Těmto věřitelům chybí jakýkoliv právní zájem, aby pohledávky jejich byly uznány nepominutelnými dědici, zájem na zjištění pravosti pohledávek týká se může jediné universální dědičky v tom směru, by pohledávky ty jakožto dluhy zůstavitele při výpočtu povinného dílu od stavu majetnosti byly odpočteny, a na druhé straně nepominutelných dědiců v opačném směru, by za pravé uznány nebyly